

Aan: ---

Inspectie Justitie en Veiligheid

Amsterdam, 4 december 2024

Betreft: brief van Amnesty International n.a.v. bericht Inspectie JenV monitort politie-onderzoeken naar terrorismeregistraties

Geachte ---,

Graag reageren wij op het bericht dat de Inspectie Justitie en Veiligheid (Inspectie JenV) de politieonderzoeken naar terrorismeregistraties monitort.¹ Amnesty International maakt zich grote zorgen over deze terrorismeregistraties, en in bredere zin de ongecontroleerde surveillance van niet-verdachte mensen.

De afgelopen jaren analyseerde Amnesty verschillende vormen van gegevensverwerkingen door de politie en de NCTV, onder meer in de rapporten *Ongecontroleerde Macht* en *In beeld bij de politie*.² Uit deze en andere onderzoeken, zoals recent het onderzoek van de Nationale ombudsman, *Blind vertrouwen? Een onderzoek naar CTER-registraties en de impact ervan op het leven van burgers*, blijkt dat de overheid op grote schaal gegevens verzamelt zonder de noodzakelijke mensenrechten-waarborgen, wettelijke kaders en onafhankelijk toezicht.

Dat de politie haar werkprocessen rondom de CTER-lijsten nu evalueert, is een stap in de goede richting. Het is belangrijk dat de Inspectie JenV betrokken is om een goed verloop van de onderzoeken te waarborgen. Op basis van Amnesty's onderzoek geven wij u en uw onderzoeksteam graag drie aandachtspunten mee voor het monitoren van politieonderzoeken naar terrorismeregistraties.

1. Stop het veiligheidsrisico-denken: bescherm de vrijheid van meningsuiting en vreedzaam protest

Amnesty ziet dat het veiligheidsrisico-denken leidt tot grootschalige informatieverzameling met onvoldoende aandacht voor mensenrechten. De brede controlebevoegdheden van de politie en de opdracht aan agenten om zo uitgebreid mogelijk te registreren staat haaks op de fundamentele rechten en vrijheden van mensen. Het vermeld staan op een CTER-lijst kan immers, zoals de Inspectie JenV terecht opmerkt, grote gevolgen hebben. Amnesty raadt de

¹ Inspectie Justitie en Veiligheid, 'Inspectie monitort politie-onderzoeken naar terrorismeregistratie', 5 november 2024, <https://www.inspectie-jenv.nl/actueel/nieuws/2024/11/05/inspectie-monitort-politie-onderzoeken-naar-terrorismeregistratie>

² Amnesty International, 'Politie schendt rechten van demonstranten', 1 juni 2023, <https://www.amnesty.nl/actueel/politie-schendt-rechten-van-demonstranten>

Amnesty International, 'Camerasureveillance door politie moet aan banden worden gelegd', 16 oktober 2024, <https://www.amnesty.nl/actueel/camera-surveillance-door-politie-moet-aan-banden-words-gelegd>

Inspectie en de politie aan om mensenrechten expliciet mee te nemen in hun evaluatie en monitoring, in de vorm van een brede mensenrechtentoets naar het gehele CTER-proces.

In het rapport *Ongecontroleerde Macht* beschrijft Amnesty hoe registraties in politiedatabanken het recht op privacy kunnen schenden en een *chilling effect* hebben op vrijheden zoals het demonstratierecht. Amnesty ontvangt signalen van activisten die middels inzageverzoeken hebben vernomen dat CTER-projectcodes zijn toegevoegd aan hun naam, terwijl zij slechts op vreedzame wijze gebruik maken van hun demonstratierecht. Dit heeft ook gevolgen wanneer de toekenning van een CTER-projectcode (nog) niet CTER-waardig wordt geacht en de persoon niet wordt opgenomen in het themaregister of de afstemmingslijst – zoals in 60% van de signaleringen het geval is.³ Zo krijgt een politieagent CTER-codes in beeld bij een ID-controle, net als allerlei andere omschrijvingen en registraties van niet-strafbare gedragingen. Ook bij een scan van een kenteken komen registraties naar boven, die vervolgens aanleiding kunnen geven voor een controle.⁴

Signaleringen kunnen ook -bedoeld of onbedoeld- discriminerend uitpakken, bijvoorbeeld door de discretionaire ruimte die medewerkers hebben bij het opnemen van signalen in BVH en het toepassen van het risicotaxatiemodel voor plaatsing op de afstemmingslijst.

Het is daarom essentieel dat controlebevoegdheden worden beperkt en dat de overheid vreedzame meningsuitingen daarbij onderscheidt van mogelijk terrorisme, extremisme en radicalisering. De politie definieert radicalisering als volgt:

“Groeïende bereidheid tot het nastreven en/of ondersteunen van diep ingrijpende veranderingen in de samenleving die op gespannen voet staan met de democratische rechtsorde en/of waarbij ondemocratische middelen worden ingezet.”⁵

Deelname aan of organisatie van vreedzaam protest is geen teken van radicalisering – integendeel, het is een manier om verandering na te streven *binnen* de democratische rechtsorde en met democratische middelen.

2. Versterk onafhankelijk toezicht op gegevensverwerkingen

De Ombudsman concludeert in haar onderzoek naar CTER-registraties dat het CTER-proces ondoordringend is voor burgers en dat het toezicht onvoldoende structureel is ingevuld. Juist omdat gegevensverwerkingen complex en niet (volledig) transparant zijn, moet daar sterk toezicht tegenover staan. De Ombudsman legt in haar rapport uit dat de beslissingen en afwegingen rondom registraties en het delen van gegevens moeten worden vastgelegd, zodat ze later inzichtelijk en toetsbaar zijn.⁶

Amnesty onderschrijft dat toezicht moeten worden versterkt. Amnesty raadt aan dit mee te nemen in de voorgenoemde mensenrechtentoets naar het CTER-proces. Het is van belang om daarbij in een vroeg stadium onafhankelijke toezichthouders (zoals de Autoriteit

³ Ombudsman, *Blind vertrouwen? Een onderzoek naar CTER-registraties en de impact ervan op het leven van burgers*, 12 november 2024, p. 32.

⁴ Amnesty International, *Ongecontroleerde macht*, p. 26-28.

⁵ Ombudsman, *Blind vertrouwen? Een onderzoek naar CTER-registraties en de impact ervan op het leven van burgers*, 12 november 2024, p. 31.

⁶ Ombudsman, *Blind vertrouwen? Een onderzoek naar CTER-registraties en de impact ervan op het leven van burgers*, 12 november 2024, p. 12.

Persoonsgegevens en de Nationale ombudsman), mogelijk getroffen gemeenschappen (bijvoorbeeld middels relevante maatschappelijke organisaties en bewegingen) en mensenrechtenexperts te betrekken.⁷ Samenwerking met toezichthouders, experts en betrokken gemeenschappen is noodzakelijk om de impact van het CTER-proces te analyseren, de fundamentele oorzaken die daartoe hebben geleid boven tafel te krijgen en te komen tot effectieve oplossingen.

3. Verbeter de toegankelijkheid van rechtsmiddelen

Amnesty onderschrijft de bevindingen van de Ombudsman dat rechtsbescherming momenteel niet effectief is. De politie informeert betrokkenen niet over registraties. Strafrechtelijke waarborgen zijn niet van toepassing, omdat betrokkenen geen verdachten zijn. De politie erkent dat het lastig kan zijn om een totaalbeeld van alle informatie te geven, omdat de gegevens op verschillende plekken en in verschillende systemen binnen de politie kunnen worden geregistreerd.⁸

Onder coördinatie van het ministerie van JenV wordt gewerkt aan een handreiking voor burgers, waarin wordt uitgelegd hoe zij inzage kunnen krijgen en hoe ze daartegen bezwaar kunnen maken.⁹ Amnesty betwijfelt of dit zinvol zal zijn. Procedures moeten niet alleen duidelijker, maar vooral laagdrempelig en effectief zijn. Daar ligt een verantwoordelijkheid voor de politie om een actieve rol te pakken in het proces. Zo blijkt uit Amnesty's onderzoek dat de verschillende fases in politiekachten de procedure bemoeilijken, vertragen en mensen afschrikken. Bovendien, zelfs als een betrokkene doorzet tot een formeel oordeel en bevestigd krijgt dat een registratie onrechtmatig was, gaat de politie niet over tot verwijdering. Daarvoor stuurt de politie de betrokkene een nieuw proces in.

Amnesty raadt de politie en het ministerie aan om samen met experts en mogelijk getroffen gemeenschappen te onderzoeken hoe zij betrokkenen actief kunnen informeren, rechtsmiddelen toegankelijker kunnen maken en rechtsherstel kunnen bieden bij onrechtmatige gegevensverwerkingen.¹⁰

We hopen dat jullie deze bevindingen mee willen nemen in jullie toezicht. We zouden graag met jullie in gesprek gaan over onze observaties en jullie onderzoek. Is het mogelijk hiervoor een afspraak te maken?

Met vriendelijke groet,

⁷ Zie ook Amnesty International Nederland en 19 andere maatschappelijke organisaties en bewegingen, "Oproep van maatschappelijke organisaties en sociale bewegingen om onrechtmatige databanken te stoppen", 16 november 2023, beschikbaar via <https://www.amnesty.nl/wat-we-doen/tech-en-mensenrechten/surveillance-bij-demonstraties>

⁸ Ombudsman, *Blind vertrouwen? Een onderzoek naar CTER-registraties en de impact ervan op het leven van burgers*, 12 november 2024, p. 40.

⁹ Ombudsman, *Blind vertrouwen? Een onderzoek naar CTER-registraties en de impact ervan op het leven van burgers*, 12 november 2024, p. 27.

¹⁰ Zie ook Amnesty's rapport *Ongecontroleerde macht, hoofdstuk 5: Beperkte rechtsmiddelen*.